

O NEKIM ASPEKTIMA KON EPCIJE OPŠTE-NARODNE ODBRANE*

1. DRUŠTVENO-POLITIČKE OSNOVE KONCEPCIJE

Izgradnjom samoupravnog socijalističkog društva u našoj zemlji stvoreni su primarni uslovi za razvoj i realizaciju jednog pogleda na rat, jedne doktrine koju smo nazvali koncepcijom opštenarodne odbrane. Ona je postala jedan od najvažnijih uslova za napredak našeg društva, za njegov nesmetan razvoj ka višem obliku organizacije.

Narasila svijest radnih ljudi naše zemlje i saznanje da su oni stvaraoci tog društva i subjekti koji stvaraju, odlučuju a zatim i izvršavaju donijete odluke — dovela je do saznanja da i narodna odbrana mora biti dio njihovog odlučivanja, briga njih samih. Time je postavljen, definisan i prvi fundamentalni princip na kojem se zasniva koncepcija, princip po kojem odbrana predstavlja ne samo obavezu već i pravo svakog radnog čovjeka ove zemlje.

To je najbolje izrazio drug Tito u govoru na svečanoj sjednici Ljubljanskog univerziteta slijedećim riječima:

»Danas je ona sastavni i neotuđivi dio našeg samoupravnog društva. Ona se razvija u uslovima mirne socijalističke izgradnje, u vrijeme kada smo ekonomski bogatiji, kada je samoupravljanje snažno razvilo društvenu svijest, odgovornost i spremnost da po svaku cijenu branimo revolucionarne tekovine našeg narodnooslobodilačkog rata i samoupravnog društva.

Samoupravni socijalistički sistem omogućuje da udruženi proizvođači i građani organizuju odbrambene snage društva kao svoje sopstvene snage. To je, drugim riječima, podruštvljanje odbrambenih poslova, angažovanje cjelokupnih odbrambenih snaga i potencijala društva, u čemu vidimo najsigurniju generaciju za obezbjeđenje nezavisnosti i integriteta naše zajednice«.

Takvi stavovi o društvenom karakteru narodne odbrane imaju ogroman značaj za naš naučnoistraživački rad i praktičnu djelatnost.

---

* Izlaganje na simpozijumu »Teritorijalna odbrana u našem sistemu opštenarodne odbrane«.

Stvoreni su uslovi da narodnu odbranu postavimo na najšire osnove, da je u cjelini utkamo u strukturu društva, u sve njegove akcije i djelatnosti. Oružana borba protiv agresora i vojne pripreme za otpor agresoru postaju stvar svakog čovjeka, njegov dominantan lični interes i briga.

Oružane snage društva time postaju dio, karika u nizu aktivnosti u oblasti priprema za odbranu, dio jedne sveobuhvatne djelatnosti ljudi koja, u povratnom dejstvu, i oružane snage čini nepobjedivim, multiplicira njihovu snagu, svako oružje, makar i staro, čini upotrebljivim i pruža oružanim snagama sve uslove za rješavanje i najtežih vojnih problema i zadataka. To je osnova i za stvaralački vojnonaučni rad, kojem je cilj da se prevaziđu klasične postavke i šeme o ratu, organizaciji oružanih snaga i karakteru borbenih dejstava.

2. ULOGA VOJNE ORGANIZACIJE U DRUŠTVU I KONCEPCIJA OPŠTENARODNE ODBRANE

Vojne organizacije svih savremenih država koje se razvijaju kao zaseban, zatvoren element državne strukture društva — u svim tim društvima po pravilu postaju veoma autonomne političko-ekonomske snage, odvojene od društva, pa čak i od drugih institucija državne organizacije. One se postepeno u pravom smislu riječi razvijaju u silu nad društvom. Takve vojne organizacije, logikom stvari, razvijaju i svoju sopstvenu političku filozofiju i ispoljavaju tendenciju da društvu nametnu kretanja koja su prvenstveno u njenom interesu i u skladu sa shvatanjem rukovodećeg sloja vojne organizacije, a ne u interesu društva. One se čak nameću i samoj vladajućoj grupaciji društva čije interese treba da brane, preuzimajući brigu o »njenim interesima«.

Pošto u mnogim zemljama, posebno razvijenijim, vojna organizacija raspolaže i velikom masom društvenih sredstava koja koristi za održavanje i dalji razvoj vrlo jake stajaće, moderno naružane i spremne armije, u njenim rukama se stekla vrlo velika materijalna snaga, a time i sposobnost da dejstvuje samostalno, da utiče na društvena kretanja ne samo u svojoj zemlji već i u cijelim regionima, pa i u svijetu.

Svoju moć te vojne organizacije izražavaju kroz ogroman uticaj na veliki dio proizvodnje društva, na usmjeravanje rada mnogih naučnih institucija, na sve bržu i sve skuplju trku u naružavanju novim, modernijim oružjima. Sve to vodi i militarizaciji društva koje postepeno i duhovno i ekonomski potpada pod uticaj takve »militarizirane« političke platforme. Ratne doktrine, stvorene u tim centrima vojne moći, postaju i osnovne političke doktrine tog društva, osnova za ekspanzionu politiku. A od takvih deformacija nije imuno ni socijalističko društvo.

Bilo je zato i razumljivo i logično što je naše društvo, u svojim prvim koracima na putu ka samoupravnom socijalističkom razvitku (čak, historijski gledano, još u periodu revolucije), počelo na drugi način da rješava problem svoje odbrane, a time opredjeljuje i karakter i strukturu svoje vojne organizacije. Ono

je to učinilo s pravom, bez obzira na činjenicu što je kroz revoluciju i u krilu tog društva izrasla i njemu za odbranu stajala na raspolaganju Jugoslovenska narodna armija, revolucionarna po duhu i sadržaju, vjerna svom revolucionarnom porijeklu i vaspitana da se i sama smatra kao oružani dio naših naroda, da njima vjerno služi. Uprkos takvom stanju stvari, bili su svjesni činjenice da militarizam, odnosno snažne tendencije u tom pravcu nisu karakteristične samo za velike zemlje već i za mnoge druge, da unutar naše Armije mogu nastupiti deformacije ako bi nam kao uzor služila vojna organizacija klasnog buržoaskog društva. Bili smo svjesni da militarizam može nagrizati i društvenu strukturu socijalističke zemlje svuda gdje dominira etastički velikodržavni pristup organizaciji društva.

Usvajanjem političkog koncepta o samoupravnom socijalizmu, naše društvo je po prirodi stvari moralo drukčije pristupiti rješavanju problema svoje odbrane, a usvajanjem koncepcije opštenarodne odbrane i uključivanjem tzv. vojnih pitanja u stalne poslove društva — ono je učinilo definitivno i odlučan korak na tom putu.

Koncepcija opštenarodne odbrane postaje trajna tekovina našeg društva, njegov filozofski i politički pogled na rat i odbranu. Time se mijenja uloga i suština naših oružanih snaga.

Naša vojna organizacija — bez obzira na činjenicu što je operativna armija po svojoj organizaciji ostala slična klasičnoj stajaćoj armiji, iako po nekim drugim karakteristikama ona to nikada nije ni bila — postaje suštinski nešto novo: dio oružanog naroda. Ta izmjena ne nastaje dekretom ni samo našom željom, već svjesnom akcijom, kroz suštinsku promjenu uloge radnog čovjeka u društvu, kroz njegovo pretvaranje u aktivnog činioca koji učestvuje u kreiranju politike odbrane zemlje.

U okviru shvatanja treba da se složimo i u tome da oblici vojne organizacije ne čine suštinsko pitanje u koncepciji opštenarodne odbrane. Koncepcija je političko-filozofski pogled našeg društva na odbranu zemlje i rat. Ona može svoju vojnu snagu, u skladu sa međunarodnom situacijom, realizovati kroz razne vrlo bogate i sa vojnostručne strane najpogodnije forme.

Ako stvari akademski posmatramo van vremena i prostora u kojem živimo, možemo tvrditi da koncepcija opštenarodne odbrane može biti realizovana i bez našeg tipa teritorijalne odbrane, ili bez operativne armije ili nekog drugog elementa vojne organizacije, kao što možemo reći i to da koncepciju opštenarodne odbrane ne definiše niti mora karakterisati postojanje vrlo razvijene teritorijalne odbrane, snažne i razvijene civilne zaštite itd. Takve organizacije još ne znače da je ta zemlja prihvatila koncept opštenarodne odbrane. Uostalom, mnoge zemlje su baš pod uticajem karaktera totalnog savremenog rata formirale sve oblike odbrane ili oružanog otpora, masovno pripremaju sve svoje stanovništvo za rat, a ipak se od naše koncepcije suštinski razlikuju.

Društvena suština koncepcije, njen političko-filozofski pogled na rat — jeste ono što je u njoj bitno, a ne oblik vojne orga-

nizacije. Na vojnu organizaciju, prije svega, utiču mnogi drugi vojni faktori, naročito karakter oružane borbe koja će se voditi, fizionomija budućeg rata.

3. SPOLJNA POLITIKA I KONCEPCIJA ODBRANE

Nema sumnje da postoji duboka povezanost i međuzavisnost između koncepcije opštenarodne odbrane i spoljne politike našeg društva. Može se, zapravo, reći da između njih postoji potpun sklad i da su usmjerene ka jednom cilju — ukidanju rata kao sredstva politike. Fundamentalni, nepromenljivi cilj naše spoljne politike jeste razvijanje prijateljstva među narodima i državama, na principu da se svi sporovi rješavaju mirnim putem. Mi se odričemo rata kao sredstva spoljne politike, a priznajemo mu opravdanost samo ako se radi o odbrani naše socijalističke zajednice. Razumije se, to pravo priznajemo i svakom drugom narodu koji se brani od agresora ili se bori za svoje nacionalno i socijalno oslobođenje. Odričući se prava upotrebe sile u rješavanju problema sa drugim zemljama, smatramo da to istovremeno znači aktivnu borbu na svim poljima protiv snaga i politike koja polazi sa pozicija sile, hegemonije, sa pozicija podjele svijeta na interesne sfere, ili politike koja je produkt neofašističkih, nacističkih i drugih reakcionarnih ideologija.

Sa takvom našom politikom u punoj saglasnosti su i naši osnovni stavovi o definisanju mogućih agresora, odnosno o određivanju ciljeva naše opštenarodne odbrane.

Koncepcija opštenarodne odbrane ne naznačuje agresora protiv koga se treba spremati. Kao trajan političko-filozofski pogled društva, ona čak ne ukazuje ni na moguće agresore. Kao univerzalna doktrina, a u duhu našeg Ustava i naših trajnih shvatanja o odnosima među narodima i državama, ona precizira da je odbrana nezavisnosti naše zajednice od agresora — ma ko on bio i sa kakvim zastavama dolazio — sveta obaveza svakog čovjeka. Drugim riječima, koncepcija opštenarodne odbrane uperena je protiv svakog i ni protiv koga. Prema njoj je agresor onaj ko pređe granicu naše zemlje, ko ugrožava njenu slobodu i nezavisnost i naše samopravno socijalističko društvo.

Koncepcija, prema tome, ne sputava spoljnu politiku da razvije najprijateljskije veze sa svim zemljama svijeta, posebno sa onima koje nas okružuju. Naprotiv, to je i njena pretpostavka, jer se kroz to i realizuje njena najdublja suština — da bude koncepcija mira.

Ona zato, kao što je rekao drug Tito istom prilikom u Ljubljani, nije uperena ni protiv koga, pa ne može smetati ni jednoj zemlji sem onima koje ne žele dobro socijalističkoj Jugoslaviji.

Ma koliko da se kroz razne organizacije, posebno vojne, izučavaju mogućnosti agresije i njihove karakteristike, što je prirodno i što radi svaka zemlja, naša koncepcija, generalno uzeto, ne dijeli agresore ni po težini ni po boji. Po njoj svaki agresor je — agresor, i prema njemu se postupa kao prema neprijatelju.

Naša koncepcija je omogućila da sve odbrambene mjere, sve pripreme oružanih snaga i zemlje u cjelini, vršimo bez razvijanja mržnje prema bilo kom narodu, što je, svakako, u duhu naše opšte politike.

Ima dovoljno poznatih primjera iz II svjetskog rata i ranijih ratova u kojima su mnoge armije izvršile čudovišne zločine nad narodima mnogih zemalja, jer su za takve postupke bile i indoktrinirane. Sličnih pojava ima i danas, kao što su primjeri mržnje i sadizma koje ispoljavaju američke trupe i njihovi sateliti u Vijetnamu, jer su i one pripremljene u tom smislu kroz političko-psihološku obuku. Nasuprot tome, pripadnici *naših oružanih snaga* se vaspitavaju da ne mrze ljude i narode. Oni se uče da poštuju i cijene kao sebi ravne sve ljude na svijetu, da duboko cijene i poštuju ljudski rad i običaje, ljudska dostignuća, ma čija ona bila. Pripadnike naših oružanih snaga, kao i sve ljude naše zajednice, učimo samo tome da sa svom strogošću kazne *svakog onog ko kao porobljivač stupi svojom nogom na teritoriju naše zajednice, da se nemilosrdno protiv njega bore* sve dok i posljednjeg agresorskog vojnika ne istjeraju iz naše zemlje. To nije razvijanje mržnje, već razvijanje odgovornosti kod svih nas u odbrani svoje zemlje. Zbog toga koncepciju opštenarodne odbrane možemo s punim pravom smatrati adekvatnom orijentacijom za svako društvo koje je prevazišlo klasične postupke u međunarodnim odnosima, koje se odreklo nasilja.

4. REALIZACIJA KONCEPCIJE OVISI O STANJU DRUŠTVA I PRIPREME U MIRU

Po sveobuhvatnosti, razarajućoj snazi, totalnosti uključivanja svih snaga društva i sveg stanovništva, savremeni rat bio bi krajnje iscrpljujući, a po pravilu i dugotrajan, čak i u svojoj lokalnoj varijanti. On bi bio posebno težak za narode koji su žrtve agresije, a riješili su da brane svoju nezavisnost, svoje pravo da žive kako oni hoće. Svjedoci smo da su naročito mali narodi često podvrgnuti brutalnim iznenadnim napadima snažnih oružanih snaga agresora, koji uvijek teže da u što kraćem vremenu slome volju napadnutog naroda za odbranu, a razbiju oružane snage, posednu sve značajne rejone zemlje, razbiju organizaciju društva i da, zatim, masovnim nasiljem i terorom spriječe dalji otpor, te da pokušaju prinuditi zemlju na kapitulaciju, ispunjavanje njihove volje i političkih ciljeva i prihvatanje kvislinških političkih garnitura.

Agresorima u tom cilju danas stoje na raspolaganju zaista sva mogućna sredstva: od sredstava za fizičko razaranje i uništavanje, do sredstava psihičkog pritiska i do velikih mogućnosti da agresiju otpočnu iznenadno.

Takvo stanje stvari upozorava nas da sa svom ozbiljnošću shvatimo činjenicu da sama koncepcija stvara idealne uslove za samoorganizovanje društva za odbranu, da ona inicira rad na tom planu — ali ne rješava problem uspješne odbrane ako do detalja i po svim vidovima odbrane društva ne razradimo postupke, ako ne pripremimo i ne osposobimo još u miru cijelo društvo a

posebno njegove oružane snage za rat kakav nam može biti nametnut.

Društveni karakter i integralnost svih djelatnosti u realizaciji koncepcije kroz društvo, uključujući i pripreme oružanih snaga, ukazuje na to da će efikasnost i vrijednost odbrane u punoj mjeri ovisiti o stanju tog društva. Zbog toga je od izuzetnog značaja kako se to društvo u miru razvija, kreće i koliko njeguje i cijeni sve ono što je za realizaciju koncepcije značajno.

Naše društvo mora voditi računa da efikasnost njegove odbrane, njegova odbrambena snaga jača u mjeri u kojoj raste ekonomska snaga društva i standard radnih ljudi. Ono će biti sposobno za odbranu u mjeri u kojoj će svaki čovjek u praksi osjetiti da je to društvo njegovo, koje više od bilo kojeg drugog odgovara njegovim idejama i ciljevima, koje mu otvara perspektive sve boljeg života, sigurnosti za zapošljavanje i zaštite njega kao ličnosti.

Snaga naše koncepcije najviše se zasniva na činjenici da postoji čvrsto jedinstvo naših naroda i narodnosti i na njihovoj riješenosti da nikad i nikome ne dozvole razbijanje naše socijalističke zajednice. Jedinstvo naših naroda i narodnosti je od tolikog značaja da se nikome ne može dozvoliti ponašanje koje bi moglo narušiti to jedinstvo. Koncepcija opštenarodne odbrane se ne može realizirati ako ne postoji puno međusobno povjerenje naših naroda i njihova čvrsta i zajednička odluka da jedinstveno i odlučno brane SFRJ.

U savremenim uslovima, pobjeda u ratu i odbrana zemlje postižu se dobrim dijelom još u miru. Ta istina zahtijeva svestrane pripreme čitavog društva, svih njegovih struktura, a ne samo oružanih snaga. Od toga polazi i naša koncepcija. Bez toga ona ne bi bila efikasna i nepobjediva ratna doktrina, niti bi oružane snage društva mogle koristiti sve one prednosti i snagu koju bi im svakako dalo tako pripremljeno društvo.

Kompletna priprema društva obuhvata mnoge komponente. Ono se, prije svega, mora u cjelini pripremiti da funkcioniše u najtežim uslovima u slučaju da budemo napadnuti od izrazito nadmoćnih agresorskih snaga i prisiljeni da se borimo širom naše teritorije, u svim našim selima i gradovima, u uslovima kada moramo primenjivati najteže oblike oružane borbe, kada su nam ne samo oružane snage već i sve druge političke institucije, sve društvene i privredne organizacije, životi naših ljudi pod neposrednim udarom agresora.

Baš zbog takvih mogućnih okolnosti koje nikada ne treba gubiti iz vida, moramo pripremiti naše društvo, i to ne samo u smislu svestranih priprema za oružanu borbu — jer ma koliko to bilo značajno, ipak bi značilo da koncepciju gledamo samo kroz vojnostručne naočare — ne samo ni kroz pripreme državnih institucija društva — jer bi i to značilo tehnokratsko gledanje — već kroz pripreme i prilagođavanje društva u cjelini. U svim akcijama: političkim, psihološkim, vojnostručnim, ekonomskim, u rješavanju odnosa među ljudima, odnosa među narodima i narodnostima, u

posvećivanju pažnje omladini, našoj kulturi i historiji — naša koncepcija mora se ogledati i biti prisutna kao odraz lica u ogledalu.

U okviru koncepcije opštenarodne odbrane po oblicima organizacije naše društvo može imati različita rješenja za oružane snage, u skladu sa konkretnim uslovima, što je predmet naše stalne pažnje. Ali ma kako bile organizovane, ma iz kakvih dijelova bile sastavljene, po svojoj političkoj opredijeljenosti one moraju slijediti i realizirati fundamentalne principe na kojima počiva naše društvo, među kojima i princip ravnopravnosti naših naroda u odlučivanju o svim bitnim pitanjima izgradnje društva, pa i naših oružanih snaga. To znači da po duhu i sadržini moramo stvarati oružane snage koje će svi naši narodi i narodnosti prihvatiti kao svoje. U tom okviru i JNA — ma koliko predstavljala jedinstvenu vojnu organizaciju koju je naše društvo stvorilo radi efikasnije odbrane svoje nezavisnosti — mora predstavljati i dio oružanih snaga koji svaki naš narod i narodnost smatra svojim u istoj mjeri kao i bilo koju vojnu jedinicu koja je formirana na nacionalnoj, odnosno republičkoj osnovi u okviru teritorijalne komponente ili partizanskih jedinica.

Osjećaj jednakosti i ravnopravnosti ljudi u JNA ili teritorijalnoj odbrani, bez obzira na to koje su nacionalnosti, postići će se u punoj mjeri ako na adekvatan način i u oružane snage ugradimo principe i shvatanja o međunacionalnim odnosima. Zbog iznjetog značaja tog pitanja, ono mora biti predmet posebne pažnje u našem naučnoistraživačkom radu.

O bilo kom pitanju ove prirode se radilo — od jezika do poštovanja običaja i drugih nacionalnih osobenosti — naš stav je da treba poštovati sve one nacionalne osobenosti koje su i izraz i potreba kako afirmacije nacije i narodnosti, tako i izraz jedinstvenih interesa naše zajednice i njene odbrane.

Kroz tako vođenu i realizovanu politiku u izgrađivanju naših oružanih snaga doprinosimo i boljem razumijevanju među našim narodima, većem povjerenju jednih u druge, a našim oružanim snagama, sem stručne kvalificiranosti, obezbjeđujemo onu moralnu snagu koja će ih nositi iz pobjede u pobjedu.

5. KONCEPCIJA OPŠTENARODNE ODBRANE I ORUŽANA BORBA

U pripremi društva da svim svojim snagama, sredstvima i aktivnostima odbrani nezavisnost i integritet naše socijalističke zajednice, oružana borba svakako zauzima najvažnije mjesto.

Sve druge vrste otpora koje su moguće i mogu biti od velikog značaja, ipak treba prije svega da doprinesu stvaranju jedne situacije, stanja i uslova koji će, s jedne strane, omogućiti našim oružanim snagama da svojim dejstvom postižu najveće moguće rezultate i, sa druge, stvoriti što teže uslove za život i dejstva agresorskih oružanih snaga.

Koncepcija opštenarodne odbrane opredeljuje i naš stav, pogled na karakter rata i oružanu borbu koju bismo vodili.

Oružanu borbu, kao glavni oblik suprotstavljanja vojnoj agresiji, koncepcija shvata vrlo široko, kao bogatu skalu raznih dej-

stava, od dejstava velikih vojnih formacija do oružanog otpora pojedinca.

Kao osnova cjelokupne naše ratne i vojne doktrine, pored toga što podrazumijeva pružanje neprekidnog otpora agresoru svim sredstvima, na svakom mjestu, sve do njegovog konačnog istjerivanja iz zemlje — *naša koncepcija imperativno zahtijeva i primjenu svih oblika oružane borbe, borbenih sistema i dejstava: od najmanjih diverzija do krupnih operacija, kakve izvode savremene armije i razni vidovi oružanih snaga. Za razliku od klasičnih vojnoteorijskih postavki, ona niti prejudicira niti odbacuje značaj i vrijednost bilo kojeg oblika oružane borbe. Naša koncepcija upravo traži da se primijeni onaj ili oni kombinovani oblici borbenih dejstava koji su u datom momentu najefikasniji i najekonomičniji, odnosno kojima se postižu najveći rezultati. Ona ne određuje unaprijed kada će se u toku rata koja dejstva primjenjivati, te baš zbog toga i zahtijeva oružane snage koje će biti sposobne da se brzo prilagode bilo kom obliku oružane borbe.*

I izbor i primjena nekog od oblika oružane borbe, odnosno više različitih formi borbenih dejstava istovremeno, što bi u našim uslovima najčešće i bio slučaj — zavisili bi od vrste agresije i neprijateljskih snaga koje bi u njoj bile upotrijebljene, postignutog stepena iznenađenja, borbene sposobnosti naših oružanih snaga, kao i mnogih drugih faktora. U tome se oslanjamo na naše bogato iskustvo iz NOB i na iskustvo mnogih oslobodilačkih ratova u novije vrijeme.

Kada se, na primjer, pažljivo prouče principi koji se primjenjuju u oslobodilačkom pokretu Južnog Vijetnama, ne možemo a da ne uočimo njihovu sličnost, pa čak podudarnost sa našim principima iz NOB. To će se najneposrednije uočiti iz slijedećih pet principa:

1. Svako ko hoće može se boriti protiv agresora.

2. Neprijatelja mogu tući, nanositi mu gubitke i pojedinac i najmanja jedinica.

3. Ako je neko spreman da se bori, može tući neprijatelja bilo kojim sredstvom.

4. Ako je neko odlučan da se bori protiv agresora, on će uvijek naći sredstva i način borbe.

5. Neprijatelja treba tući svuda, na svakom mjestu i u svako vrijeme.

Koncepcija opštenarodne odbrane, kad je riječ o pogledu na oružanu borbu, ima univerzalan značaj i predstavlja viši stepen vojnog organizovanja društva za vođenje svih oblika rata u svim razmjerama i u bilo kojim uslovima.

Drugim riječima, koncepcija nije neka subjektivna teorija, stvar političkog oportuniteta — ona predstavlja naš u velikoj mjeri originalan, naučni prilaz oružanoj borbi i drugim aktivnostima od interesa za narodnu odbranu.

Ona, dalje, predstavlja i odgovor vojnim agresivnim doktrinama velikih sila, odgovor malog naroda koji ne želi prihvatiti

pseudonaučnu teoriju koju blokovi proturaju o tome da odbrana male zemlje nije moguća, teoriju po kojoj se teži da se od malih zemalja naprave poslušni sateliti koji nemaju šta da traže niti šta da kažu, jer ako su neposlušni, pregaziće ih vojna snaga velikih.

Našom koncepcijom i njenom primjenom na oružanu borbu mi naučno i stručno dokazujemo da je ne samo moguće voditi uspješnu oružanu borbu, već i da je i najjačeg agresora moguće dovesti u bezizlaznu situaciju, i to vrlo brzo. Zato koncepcija implicitno zahtijeva i na vojnom planu pretpostavlja najvjestije vođene oružane borbe, izvanredno dobro izvježbane i pojedince i male i velike oružane formacije, koje će, uz moralnu pripremljenost i snagu naših ljudi, i stvarati onaj traženi nov kvalitet borca-jednice, sposobnih da se bore i dejstvuju u svim uslovima.

Koncepcija opštenarodne odbrane ima i svoj vremenski aspekt rata. Polazeći od činjenice da agresor teži da riješi ishod rata u svoju korist za najkraće moguće vrijeme, mi tome suprotstavljamo dugotrajan rat koji nam omogućuje da praktično anuliramo njegove početne uspjehe, da mu nametnemo i takve oblike oružane borbe koji su u datoj situaciji za nas najpogodniji, a za njega nepodnošljivi. Krajnji cilj je njegovo razbijanje i izbacivanje iz zemlje.

Koncepcija opštenarodne odbrane je, po našem dubokom uvjerenju, naučni prilaz ratu i zato što na kompletan način istražuje i definiše ulogu dva glavna faktora u ratu — borbene tehnike i čovjeka borca. Ona jasno ukazuje da se rat, ma kako se i ma čime vodio, u svom toku iz sfere tehnike koja u jednom momentu može biti dominantna, ipak spušta među ljude koji na kraju rješavaju o njegovom ishodu. Tehnika može da nanosi velike gubitke, da razara, ali sama ne može da osvaja, da pokorava ili zavodi vlast. To mogu samo ljudi. Naša koncepcija ukazuje baš na tu činjenicu i, ne potcjenjujući potrebu raspolaganja tehnikom, ukazuje na dominantan značaj i ulogu čovjeka koji je nepobjediv ako je svjestan za šta se bori, ako vješto primjenjuje najbolja sredstva i način borbe. Ova velika istina je potvrđena mnogo puta u ratnoj praksi. Treba jasno reći da se to ne događa samo po sebi, već samo ako su društvo i njegove oružane snage u cjelini pripremljeni.

Naše oružane snage danas se sastoje od nekoliko komponentata koje, iako različite po strukturi i osnovnoj namjeni, imaju zajednički cilj — uništavanje agresora, njegovih ofanzivnih i borbениh snaga.

S obzirom na različite moguće vrste agresije na našu zemlju, zakonito je računati i tako planirati i pripremati se da će sposobnost i efikasnost jednog dijela oružanih snaga imati veoma ozbiljan uticaj na dejstva drugog dijela, konkretnije rečeno: dejstva operativne armije i njena sposobnost da se odlučno suprotstavi agresoru veoma će mnogo uticati na borbena dejstva jedinica teritorijalne odbrane, na ispoljavanje i razvoj svih drugih oblika otpora. Isto tako, širok razmah svih drugih oblika borbe i otpora kroz dejstva teritorijalnih i partizanskih jedinica, oružanu borbu

i diverzije u gradovima — imaće presudan uticaj i na efekat dejstva operativne armije.

Zato je jedino ispravan princip da se sve vrste otpora i oružane borbe smatraju kao dijelovi jedinstvenog otpora agresoru koji mora biti najefikasnije i optimalno organiziran i vođen. Treba da bude potpuno zastupljen princip što veće univerzalnosti naših oružanih snaga, njihove sposobnosti da se snađu i dejstvuju u svim oblicima borbe; da teritorijalne i partizanske jedinice budu spremne da vode i frontalne borbe iako im to nije osnovna namjena i da se operativne jedinice osposobe da dejstvuju u svim uslovima, pa i u pozadini agresorskih snaga, primjenjujući partizanski način ratovanja.

Novi rat, ma koliko istraživali njegov sadržaj, ipak će po mnogo čemu biti iznenađenje za nas. Zbog toga je potrebno stvoriti vojnu organizaciju koja će biti sposobna da neutralizira ta iznenađenja, koja će se brzo prilagođavati stvorenim uslovima i načinu dejstva agresora, koja će brzo nalaziti najslabije tačke agresorskih snaga, a to znači stvoriti vrlo dobro organiziranu, obučenu i za naše potrebe i mogućnosti savremeno naoružanu snagu. Ona je danas ovoj zemlji potrebnija više nego ikada.

U odbrani naše zemlje svi treba da budemo prožeti istim duhom, istim osnovnim shvatanjima o potrebi svenarodnog otpora agresoru: da budemo kao i za vrijeme NOB borci visoke svijesti i saznanja da branimo nešto što je najsvetije narodima i narodnostima Jugoslavije — njihovu slobodu i pravo da žive i grade svoje društvo kako njima odgovara.

General-pukovnik

Viktor BUBANJ

POVODOM SIMPOZIJUMA O TERITORIJALNOJ ODBRANI

Na inicijativu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a u organizaciji Državnog sekretarijata za narodnu odbranu, održan je u Beogradu od 13. do 15. maja simpozijum o temi: »Teritorijalna odbrana u sistemu opštenarodne odbrane«.

Među oko 500 stručnjaka bili su zastupljeni predstavnici naučnih institucija iz građanstva i JNA, zatim drugovi iz radnih organizacija, opština, društveno-političkih organizacija, republičkih i saveznih organa koji se bave poslovima narodne odbrane — republičkih štabova narodne odbrane, komandi i ustanova JNA.

Dobre pripreme, organizacija i veliki broj prispelih radova ukazivali su na to da će simpozijum imati radni karakter i da će predstavljati ozbiljan doprinos teorijskoj razradi osnovnih pitanja teritorijalne odbrane, a i šire od toga. Naime, za simpozijum su stigla 103 rada od 128 autora (86 iz oružanih snaga i 42 iz civilnih institucija), među kojima su 2 akademika, 9 profesora univerziteta, 26 doktora i magistara nauka, 12 inženjera, 40 oficira i generala, itd.

Pošto su prispeli radovi, po problemima koje su obrađivali, razvrstani po grupama simpozijum je, pored plenarnih sednica, radio i u sekcijama. Naime, svi radovi su svrstani u tri grupe: 1. Društveni aspekti odbrane (35 radova), 2. Doktrina i upotreba teritorijalne odbrane (35 radova) i 3. Aspekti obezbeđenja, zbrinjavanja i zaštite (33 rada).

Na simpozijumu su u otvorenoj i konstruktivnoj diskusiji i polemici svestrano razmenjena mišljenja o osnovnim problemima koncepcije opštenarodne odbrane i posebno teritorijalne odbrane. U raspravi je učestvovalo 160 ljudi, koji su pokrenuli i razmatrali problematiku, polazeći od novih stanovišta, što je ovom skupu dalo posebno obeležje. Od velikog broja podnesenih pitanja, neka su podrobnije i temeljitije rasvetljena, a druga su samo inicirana, što ukazuje na potrebu daljeg teorijskog rada u realizovanju koncepcije opštenarodne odbrane.

Svrha ovog napisa u »Vojnom delu« je ne samo da informiše čitaoce o simpozijumu već da ukaže na pitanja koja su bila

predmet interesovanja, kako bi se i na stranicama našeg časopisa nastavila teorijska razmatranja o njima.

Pre svega, treba konstatovati da je na simpozijumu postignut visok stepen idejno-političkog i teorijskog jedinstva o svim suštinskim pitanjima koncepcije opštenarodne i teritorijalne odbrane. Različita mišljenja i dileme bili su prisutni samo oko toga kako bi se što bolje realizovali zadaci u odbrani zemlje. U tom pogledu dat je niz sugestija, predloga za dalju teorijsku razradu i praktična rešenja.

Diskusija u sekciji »društvene osnove opštenarodne odbrane« istakla je potrebu fundamentalnih istraživanja i objašnjenja pojmova kao što su koncepcija opštenarodne odbrane, operativna armija, teritorijalna odbrana, naoružani narod, milicijski sistem itd. Nije tu reč samo o definiciji pojmova već o sadržaju, jer se pokazalo da se pojmovi ne shvataju jednako. Razlika u shvatanju pojmova dovodi i do različitih rešenja u praksi.

Na simpozijumu se raspravljalo i o karakteru eventualne agresije na našu zemlju, političkoj platformi mogućeg agresora, njegovim snagama, mogućnostima (naročito vazduhoplovstva, vazdušnih desanata i oklopnih snaga), načinu dejstva itd., kao i uticaju tih faktora na organizaciju i taktiku teritorijalne odbrane. Nije bio zapostavljen ni arsenal »specijalnog ratovanja«, kao ni snage za njegovo izvođenje, kako u miru, tako i u ratu, sa akcentom na komponenti psihološkog ratovanja. Konstatovano je da na raznolik pritisak eventualnog agresora moramo odgovarati integralnom oružanom borbom, otporom i političkom ofanzivom, što podrazumeva jedinstvo i fleksibilnost oružanih snaga i naroda u izvođenju oružane i svih drugih oblika borbe i otpora.

Ukazano je takođe na činjenicu da je za takav otpor potrebno čvrsto političko jedinstvo zemlje, sređivanje konfliktnih situacija i brže i efikasnije rešavanje ekonomskih i društvenih problema, neposrednijom aktivnošću svih samoupravnih subjekata u našem društvu.

Govoreći konkretnije o teritorijalnoj odbrani, konstatovano je da je ona »sastavni deo opštenarodne odbrane i jedinstvenog sistema oružanih snaga, ali da to jedinstvo ne predstavlja ni identičnost delova ni jedinstvo monolitnosti, već jedinstvo različitosti u kome svaki deo ima realnu vojno-političku i vojno-strategijsku ulogu. To proizlazi iz stvarnih potreba našeg društva i naše odbrane i zbog toga nam je neophodna i operativna armija i teritorijalna odbrana«.

U tom smislu teritorijalna odbrana na ovom stepenu našeg društvenog razvitka predstavlja najdosledniji oblik i izraz naoružanog naroda. To znači da ona nije samo i prvenstveno vojnotehnički oblik vojne organizacije, već integralni deo našeg samoupravnog društvenog sistema. Zbog toga se teritorijalna odbrana ne bi smela pretvarati u klasičnu vojnu organizaciju, a njena strategijska uloga i taktička upotreba svoditi u klasične forme i metode borbe. Treba stvarati što bolje uslove za razvitak što različitijih organizacionih oblika i metoda borbe, za stvaralačku inici-

lativu i aktivnost masa. U tom smislu bilo je reči i o oblicima i metodima borbe i otpora naroda van oružanih snaga (diverzijama, zaprečavanju, zbrinjavanju, obaveštajnoj delatnosti, ideološko-političkom radu itd.). Vodila se interesantna diskusija o mogućnostima teritorijalne odbrane u protivtenkovskoj odbrani, dejstvu u zahvatu fronta i na privremeno zauzetoj teritoriji, o borbi protiv diverzantskih snaga, okupacionog sistema, mogućnih kolaboranata itd.

Zapažene su diskusije i polemike o odnosima i proporcijama, razvoju i strukturi u sistemu opštenarodne odbrane, naročito o odnosima između JNA i teritorijalne odbrane s naglaskom na njihovom jedinstvu, u kome se otvara proces transformisanja i operativne armije i teritorijalne odbrane.

Simpozijum je posebnu pažnju poklonio problemima upravljanja i komandovanja i ukazao na to da su mnogi problemi ostali otvoreni (teritorijalna odbrana još nije uključena u celokupan sistem samoupravljanja, nije sagledana uloga opštinskih skupština, saveta i drugih samoupravnih tela, nije rešen status i nadležnost štabova narodne odbrane i komandanata, zatim mesto i uloga vojnoteritorijalnih organa itd.).

Bilo je i prigovora, naročito od drugova iz opština i privrednih organizacija, na nepotrebnu apstraktnost u raspravi o tim pitanjima, jer su očekivali konkretnije odgovore na neka bitna pitanja u sistemu rukovođenja koja su veoma aktuelna u opštini (odnos štaba narodne odbrane i organa uprave, kao i drugih tela koja se bave poslovima u opštini, sadržaj ratnog plana i plana za razvoj itd.). Problematika opštine, mesne zajednice i preduzeća bila je predmet većeg broja učesnika u diskusiji. Smatra se da je uloga mesnih zajednica i radnih organizacija još uvek zapostavljena. Naglašena je potreba da se svestranije sagleda uloga radničke klase, a naročito radničke omladine.

Na simpozijumu je bilo zapaženih izlaganja o ulozi i zadacima društveno-političkih organizacija, a naročito omladine, i ukazano na to da aktivnost mlade generacije zavisi od njenog položaja u našem društvu, uključivanja u samoupravni sistem i šireg sagledavanja celokupne problematike opštenarodne odbrane.

Istaknuto mesto dato je i iskustvima iz našeg NOR-a i poukama drugih oslobodilačkih ratova, naročito iz rata u Alžiru i u jugoistočnoj Aziji. Opravdano je primećeno da se iskustva NOR-a suviše mehanički primenjuju na savremene uslove. Naglašena je potreba daljeg studioznog izučavanja istorijskih iskustava, vodeći računa o novim, izmenjenim uslovima u kojima bi se vodio rat na našoj teritoriji. Treba da se detaljnije izučava taktika malih jedinica i grupa, način izvođenja borbenih dejstava kao što su vatrejni udar, zasede, prepadi, infiltracije, diverzije itd.

U prvoj sekciji vođena je interesantna diskusija o nekim problemima međunarodnog ratnog prava, a u svim sekcijama o obuci, nastavi na fakultetima i u srednjim školama, informativnoj delatnosti itd.

U trećoj sekciji se vodila vrlo živa diskusija o širokoj skali problema obezbeđivanja zbrinjavanja i zaštiti. Bilo je više pred-

loga, sugestije, ali i kritike na sporost u rešavanju nekih pitanja zaštite. Naime, traženo je da se što pre reši status civilne zaštite, tj. neka bitna konceptijska pitanja. Rečeno je da nema opšteg zakona o zaštiti, odgovarajućih propisa koji bi obavezivali investitore za izgradnju skloništa itd. U vezi sa zaštitom istaknuta je teza masovnih i jednostavnih rešenja koja traže manje sredstava, ali zbog masovnosti mogu da dadu izvanredne efekte. Izražen je zahtev da se u organizaciji zaštite, naročito izradi skloništa, priđe od realnih, ekonomskih i tehničkih mogućnosti naše zemlje. Treba uskladiti želje i mogućnosti, jer ima nerealnih zahteva.

O zdravstvenoj zaštiti se, pored ostalog, reklo da treba više da se organizira na široj regionalnoj bazi, da se brže razvijaju integracioni procesi u zdravstvenoj službi uopšte, u skladu sa integracijom zdravstvene zaštite za celo društvo. Interesantna diskusija vodila se u vezi sa preživljavanjem u teškim uslovima. Rezultati u vezi sa ishranom su veoma značajni, ali to je samo jedan deo zahteva koje traži savremeni rat. Iznesen je predlog da se razmišlja o tzv. kompletu za preživljavanje. U tom kontekstu se raspravljalo o promenama u strukturi stanovništva, o stanju u nekim zaostalim regionima koji su ostali bez radne snage, stoke, šumskih površina itd., a upravo ti krajevi bili su baze i uporišta našeg NOR-a itd. U ovoj sekciji bilo je dosta govora o merama RHB-zaštite. Istaknuto je da se o hemijskim i biološkim agensima zna malo u široj javnosti i da taj nedostatak treba što pre otkloniti.

Pored veoma opširne liste pitanja o kojima se diskutovalo ima mišljenja da su, s obzirom na temu simpozijuma, neki problemi ipak bili zapostavljeni, a neki su se eksponirali kao ozbiljne dileme. Van dužne pažnje simpozijuma ostali su problemi ekonomske baze koncepcije, posebno materijalno-tehničko obezbeđenje teritorijalne odbrane (organizacija snabdevanja, naoružanje, sanitetsko zbrinjavanje itd.), zatim, širi aspekt odnosa ekonomika — tehnika — čovek. Bilo je mišljenja da se nije dovoljno govorilo o načinu borbenih dejstava, taktici teritorijalne odbrane, sadejstvu, oblicima borbe i otpora naroda, o protivdesantnoj i protivavionskoj odbrani, specifičnoj problematici odbrane u pojedinim regionima, karakteristikama jadranskog vojišta itd. Malo se govorilo o mogućnostima uređivanja teritorije za potrebe rata, posebno za zaštitu i disperziju žive sile i materijalnih sredstava, nedovoljno se poznaju i istražuju prirodne mogućnosti koje pruža naša zemlja itd.

Od dilema koje su bile prisutne treba pomenuti različita mišljenja o sistemu i organizaciji okupacionog sistema, o ulozi, načinu i oblicima borbe u gradovima, naoružavanju jedinica teritorijalne odbrane, o sistemu obuke i kadrovima na fakultetima i školama itd.

Ističući rezultate i uspehe ovog seminara, general-pukovnik Miloš Šumonja je, pored ostalog, rekao: ... »Upravo takav uspeh

simpozijuma obavezuje ne samo Državni sekretarijat za narodnu odbranu već i mnoge druge faktore, u prvom redu naučne institucije u našoj zemlji, da nastave dalju teorijsku razradu ovih pitanja u okviru svojih naučnih istraživanja, kako bismo došli do što boljih rešenja i u teoriji i u praksi. Stoga u ime Državnog sekretarijata za narodnu odbranu apelujemo na sve društvene institucije, akademije nauka, univerzitete, naučne institute, društveno-političke, stručne i druge organizacije da daju svoj doprinos realizaciji ove inicijative. U sklopu sve većeg podružtvljavanja svenarodne odbrane i njenog integrisanja u naš samoupravni sistem, bilo bi veoma značajno da se na predstojećem kongresu samoupravljača čuju i njihova mišljenja o pitanjima koja su raspravljana na ovom simpozijumu».